

STO GODINA VELIKOG SKUPA SRPSKIH LEKARA U KRAGUJEVCU

Vuković Žarko¹, Antić M. Vukašin²

¹Srpsko lekarsko društvo, Beograd

²Hirurško odeljenje, Vranjska bolnica, Vranje

A HUNDRED YEARS SINCE THE GENERAL CONFERENCE OF THE SERBIAN MEDICAL ASSOCIATION IN KRAGUJEVAC

Vukovic Zarko¹, Antic M. Vukasin²

¹Serbian Medical Association, Belgrade

²Surgical Section, Hospital in Vranje

SAŽETAK

Pre sto godina održan je u Kragujevcu XXXV Glavni godišnji skup Srpskog lekarskog društva (SLD). Glavna tema bila je revizija važećeg zakona o zdravstvenoj zaštiti, donetog 1881. godine, poznatog kao "Vladanov zakon". Prvi put je jasno stavljeno do znanja da su srpski lekari spremni da se bore za modernu zdravstvenu zaštitu u Srbiji. Sa govornice u Kragujevcu čule su se oštre kritike postojećeg zakona, i postignuto je jednoglasje svih diskutantata, da se "stvari izvedu na čistac", tj. da se postojeći sanitetski zakon revidira ili eventualno promeni u potpunosti.

Takođe je tada bilo rečeno i naglašeno od većine učesnika skupa, a što se može označiti većitim i danas aktuelnim tipično srpskim problemom, da sve zlo ne dolazi samo od nesavršenog zakona, već leži i u njegovom nepoštovanju i neizvršavanju od strane onih koji bi trebalo da ga sprovode.

Odlučnost lekara da stvari pokrenu sa mrtve tačke, već dve godine kasnije, 1909, na XXXVII godišnjem skupu SLD, poljuljao je pukovnik dr Lazar Genčić, načelnik saniteta srpske vojske. Za njega je bilo najvažnije, ne borba za poboljšanje zdravlja naroda, već "preuređenje naše vojne snage", jer "naša budućnost leži u topu i pušci. I ovom prilikom mi moramo našu vojsku što bolje da naoružamo..." Na tom sastanku srpskih lekara Genčić je negirao tada već usaglašene stavove od prethodnog dana. Tako je bio potpuno poremećen i onemogućen dalji razvoj zdravstvene zaštite u Srbiji. Posle ovoga, kao da su sva očekivanja lekara, članova SLD i celokupne javnosti, pala u vodu i kao da se izgubila ona energija pokazana na skupu u Kragujevcu. Reči kragujevačkog lekara dr Teofila Markovića da će iz Kragujevca "poleteti svetlost koja bi se izjednačila onoj moćnoj luči, koja je 1804. godine poletela iz ovog okruga i oslobodila Srbiju", i koje su predstavljale nadahnuće za srpske lekare, dovedene su u pitanje.

Pedeset godina kasnije, 1957, pa sve do danas, stvari u Srbiji se nisu mnogo promenile. Da li je svaka sličnost sa onim što se događalo početkom XX veka baš sasvim

slučajna? Kao da je tokom 135 godina istorije SLD sve ostalo samo na pokušaju reformi zdravstvene zaštite, koja kao da nikad nije do kraja sprovedena. I onda i sada, odlazak u bolnicu za obične ljude bio je trauma po sebi i ujedno veliki trošak.

Sa zakonima je tako i danas, jer, uverili smo se - zakoni nisu ni danas garancija za naša očekivanja! Zbog toga ostaje na srpskim lekarima, da kao nekad iz Kragujevca, opet podignu svoj glas, kako ne bi suštinski aspekti potencijalne i stalno najavljivane reforme zdravstvene zaštite ostajali po strani.

Ključne reči: Srpsko lekarsko društvo, zdravstvena zaštita, reforma.

ABSTRACT

XXXV General conference of the Serbian Medical Association was held 100 years ago in Kragujevac. The main topic was revision of the actual health care law, made in 1881, known as "Vladan's law".

For the first time, it was distinctly stated that Serbian doctors are ready to fight for modern health care in Serbia. The actual law was severely criticised by the speakers in Kragujevac and unanimous decision was reached - to "clear up the issues", ie. that actual health care regulations should be revised or completely changed.

Most of the participants emphasized that the problem was not only with the law itself, but in the fact that it was not respected and conducted by those who were expected to. The typical Serbian problem, even today.

We are aware that the law is not a guarantee for our expectations. Therefore, it is upon Serbian doctors to raise their voices, as in Kragujevac, so that essential aspects of the long awaited reform are not neglected

Key words: Serbian Medical Association, health care, reform.

UVOD

Među srpskim gradovima Kragujevac, kao "prva prestonica Srbije", zauzima posebno mesto. To je grad iz kojeg su potekle mnoge napredne ideje podstaknute

razvojem građanskog društva u Srbiji. Mnogi istaknuti srpski intelektualci ili su bili rođeni u ovom gradu ili su završavali škole u njemu, pohađali čuvenu Kragujevačku gimnaziju.

Radi ilustracije te građanske atmosfere i duha u "prvoj prestonici" Srbije, može se navesti niz primera.

U Kragujevcu je 1860. godine osnovana Okružna bolnica, prva stalna bolnica u Srbiji (u Beogradu je Opšta državna bolnica formirana 1867. godine). Šesnaest godina nakon toga, grupa Kragujevčana koja se okupila oko uglednog kragujevačkog trgovca Jovana Spalajkovića, pripremila je osnivačku skupštinu i statut, posle čega je izabran i prvi Pododbor Društva Crvenog krsta u Srbiji. Samo nekoliko meseci kasnije započinje inicijativa za osnivanje Ženskog društva u "službi Crvenog krsta" (1).

Ubrzo Pododbor Crvenog krsta dokazuje svrhu svoga postojanja. Tokom Prvog srpsko-turskog rata 1876. godine, veliku pomoć u zbrinjavanju ranjenika i bolesnika, pružili su članovi Crvenog krsta i Ženskog društva, jer u vreme kada su "teškoće bile u blagovremenoj spremi lokala za bolnice" u svemu je "potpomoglo mjesno društvo Crvenog krsta. Ono je videlo taj teški položaj, kada su ranjenici i bolesnici već počeli dolaziti ... i učinilo je ... te je zgrada za bolnicu u 48 sahata bila u svemu spremna za 80 bolesnika. Pri ovome mora se odazvati sa najvećim priznanjem predsednika pododbora g. Jovana Spalajkovića i članovima g. Tasi Rakiću, Nikoli Đakoncu, Gaji Stevanoviću i drugima" (1).

Sam za sebe govori podatak o građanskoj inicijativi grupe prvaka Kragujevca koji upućuju pismo zahvalnosti Vilijamu Gledstonu, vođi opozicije u Velikoj Britaniji, na njegovoj podršci srpskom narodu, tokom Prvog srpsko-turskog rata 1877. godine, koga u celini objavljuje "Istok". Izdajamo poslednje dve rečenice toga pisma: "S' toga potpisani građani varoši Kragujevca izjavljuju Vama i ostalim plemenitim Englezima najiskreniju priznatelost. Živio narod Engleski, živili Vi, Vaši drugovi i prijatelji, na slavu pravde, civilizacije i napretka" (2).

Da bi se shvatile kakve su bile zdravstvene prilike u Kragujevcu u to vreme, kakvi su bili problemi u zdravstvenoj zaštiti stanovništva, pomoći će nam Izveštaj inspektora zdravstvenih ustanova u Srbiji, dr Mladena Jankovića. Današnjim jezikom rečeno, Janković je izvršio jedan od prvih stručnih nadzora u Srbiji i to u kragujevačkoj Okružnoj bolnici 1878. godine (Ostaje hipotetično da li danas postoji u Srbiji kvalitetan stručni nadzor lekarske profesije, za koji svi znamo kako izgleda i kako se sprovodi). Dalje, inspektor dr Janković u svom izveštaju ističe da je bolnicu zatekao "u vrlo dobrom redu i čistoći", ali da je neophodno da se bolnica proširi dozidivanjem stanova za lekarskog pomoćnika i bolničara, kako bi bilo više mesta za hospitalizovane bolesnike. Bolnica je tada raspolagala sa 50 postelja. "Ovo je jedina bolnica koja je kompletna. Sa bolnicom faktički upravlja pomoćnik.

Samo sam njegov rad mogao opaziti, a upravnikov nigde; istina, upravnik je određen na kiselu vodu (dr Leontkijević), gde se i sada nalazi. Čistoća i red koji se nalaze u bolnici ima se pripisati jednom bolničaru, koji je u vojsci služio kao narednik bolničarski" (3) Ali inspektor je nezadovoljan što se u Kragujevcu ne poštuju sanitetski zakoni: "Varoš je nečista posve; kasapnice neuredne; pravila o prostituciji ne vrše se, u svemu nemar. Kada se fizikus vrati od sadašnjeg opredeljenja, nužno bi bilo da nadstojava energički da se sve dovede u red" (3). Ovakve zdravstvene i higijenske prilike bile su slične i u ostalim gradovima ondašnje Srbije.

U središtu mnogih istorijskih zbivanja, pogotovo onih iz burne i zanimljive medicinske prošlosti Kragujevca, bili su kragujevački lekari, koji su stvarali posebnu kulturnu i intelektualnu klimu u gradu. Tu se pojavljuje ime dr Teofila Markovića, iz generacije 1881-1882. On je predstavljao jedno od najznačajnijih imena iz plejade naših lekara prošlog veka, čije je delo zanemareno, pored toliko drugih lekara. Niz godina je proveo kao lekar "sreza kragujevačkog" pokazujući veliko interesovanje i razumevanje za teške zdravstvene prilike u zemlji. Posebno se zalagao za unapređenje zdravstvene zaštite seoskog stanovništva (4).

Nezaobilazno je ime i dr Spire Dimitrijevića, koji je završio medicinu u Beču i bio prvi školski i gimnazijski lekar u Kragujevcu. Pre sto godina, "Srpskom arhivu" šalje prve izveštaje o radu kragujevačke Okružne bolnice. Pored Izveštaja o lečenju difterije serumom (1895) posebno je interesantan Izveštaj o radu hirurškog odeljenja (1898). Zavidljivo je koje su hirurške intervencije "izvršene lokalnom infiltracion-anestezijom po Schleichu", između ostalog: epiteliomi lica, amputacije podlaktice, uklještena preponska kile po metodi Bassinija, rezekcije rebra kod empijama itd. U vreme kada je šef hirurgije bio dr Života Janković, izvršene su još i "sledeće operacije opštom narkozom": operacije katarakte, parcijalne resekcije maksile zbog sarkoma toga predela, odstranjenje orbite iz istih razloga, mastektomije kod raka dojke, ovariohisterektomije, amputacije gornjih i donjih ekstremiteta itd. (5) Sve to, zaista, posmatrano sa današnje tačke gledišta, jer od tada je prošlo gotovo 110 godina, zaslužuje da bude zabeleženo.

Jedan od najeminentnijih lekara Kragujevca bio je dr Ilija Kolović, osnivač "Lekarskog kluba" 1910. godine. Bio je nastavnik higijene u Kragujevačkoj gimnaziji, a kao narodni poslanik i senator dao je itekako značajan doprinos razvoju zdravstvene zaštite građana Kragujevca. Umro je u februaru 1915. godine za vreme epidemije pegavca, radeći u Okružnoj bolnici (4). Bilo je to u vreme kada je Kragujevac bio "prestonica humanitarnog dela", a savezničke

Dr Spira Dimitrijević

medicinske misije boraveći u Kragujevcu ostvarile velika dela čovekoljublja u danima najtežim u istoriji srpskog naroda, za vreme strašne epidemije pegavog tifusa, ostajući sve vreme sa srpskim narodom i deleći sa njim zlu sudbinu. Pored srpskih lekara, umirali su i pripadnici medicinskih misija, među njima izdvajamo dr Elizabet Ros, Mejbel Dirmer, Agnes Munišul i Lornu Feris iz Bolnice žena Škotske, kojima se svake godine 14. februara održava komemoracija.

Pomenimo i poznate srpske lekare - učenike Kragujevačke gimnazije: Čedu Đurđevića, Vojislava M. Subotića, Lazara Genčića i Sinišu Radojevića (4).

XXXV GLAVNI GODIŠNJI SKUP - Kragujevac, 23 - 24. SEPTEMBRA 1907.

Veliki skup srpskih lekara održan je 23. i 24. septembra 1907. godine u Kragujevcu. Bila je to najveća konferencija lekara u to vreme u Srbiji. Kragujevac, kao mesto održavanja sastanka, izabran je zbog posebne intelektualne atmosfere i velikog broja istaknutih lekara. To su bili vrsni intelektualci i istinski profesionalci u svom poslu, za čije se ime i delo čulo širom ondašnje Srbije.

Pored izbora Upravnog odbora, članova Suda časti, dopisnih i počasnih članova SLD, glavna tema sastanka bila je "Diskusija o predlozima Upravnog Odbora: a) o reviziji sanitetskog zakona, i b) o merama za uređenje lekarskih premeštaja dok se ne izvrši revizija sanitetskog zakona" (6). Zakon o zdravstvenoj zaštiti, poznat kao "Vladanov zakon", bio je donet 26 godina pre toga, 1881. i do tada nije pretrpeo nikakve izmene.

Prvi diskutant o predlogu revizije sanitetskog zakona bio je kragujevački lekar dr Teofilo Marković. Njegovo izlaganje "Kritički pogled na sadanji sanitetski

zakon" bilo je najduže na sastanku. Začudujuća je sličnost sa današnjicom u pogledu stanja zdravstvene službe, položaja pacijenata i položaja samih lekara. "Odavna se počela dizati povika protivu lekara, hoću reći sanitetske struke. Narod zna, da država troši na sanitetsku struku, zna da su lekari pozvani da ga leče od bolesti, da štite narodno zdravlje, pa je nezadovoljan što mu se lekarska pomoć u dovoljnoj meri ne pruža, kad ga bolest snađe. Toliko zna i zato je nezadovoljan, ali on ne zna da od svega u sanitetskoj struci imamo samo mustre za ugled ali da nemamo ni dobro organizovanu sanitetsku struku ni materijalnih sredstava da bi mogla dobro funkcionisati... Tek onda, kada sanitet bude snabdeven kao što treba i narod će imati prava izlupati gnjev svoj na lekare, - ako mu ne budu od koristi" (6).

"Umesto pohvale lekari se preziru, umesto nagrade za svoj uzvišen i tegoban posao žanju nezahvalnost i maltretiranje. Ako inteligencija nas lekara ne godi političkim prohtevima vladajućih partija, onda nastupa divljačko nasrtanje na lekare, onda se oni progone s jednog kraja Srbije na drugi" (6).

Marković okrivljuje sanitetski zakon zbog vrlo visokog morbiditeta i mortaliteta u ondašnjoj Srbiji, jer između ostalog, postoji "indiferentnost naroda i upravljača državnih prema narodnom zdravlju". Uprkos oštrem kritike "Vladanovog zakona", gotovo na početku svog izlaganja, što će biti zaključak i ostalih diskutata koji su se javili za reč posle njega, dr Teofilo Marković priznaje "da ni sadanji zakon nije toliko rđav ali kao što ćete videti, usled svoje nepotpunosti, nepreciznosti i zavisnosti ostao je do danas skoro neprimenjen. A ima li, molim vas, goreg zakona od onog koji se ne da uvesti u život?" (6).

Analizirajući pojedine mane zakona, dr Marković navodi mnoštvo primera koji imaju frapantnu podudarnost sa savremenom situacijom u zdravstvu.

"Preživelost ovog zakona ogleda se još u tome što su plate državnih lekara ostale iste za svih 26 godina i ako se u tom razmaku vremena ceo život društveni prepородio. Ista je plata i danas kao i pre 26 godina, iako su životne namirnice desetostruko skuplje danas no onda, iako su prihodi lekara (na stranu pojedince) danas kud i kamo manji no onda, jer treba znati da je pre bio jedan lekar u okrugu, a danas se broj lekara udesetostručio" (6).

"Kakovih sve nemamo bolnica!! Najviše imamo bolnica po imenu. One su tako rđavo snabdevane a još gore uređene, da se narod još boji da u njih uđe, da još naš narod veruje da ako dođe u bolnicu da tu mora i umreti" (6).

"Civilni sanitet je ne samo prekinuo odašiljanje pitomaca, već ne dozvoljava ni državnim lekarima, da,

s vremena na vreme, idu na klinike i svoje znanje dopunjuju i obnavljaju. Nekima se, ali samo nekima, daje odustvo a često bez reda i kad god su hteli, dok drugima se čine nesavladljive smetnje" (6).

Navodeći da su međusobni odnosi lekara narušeni, što izaziva "opravdano negoodovanje, nepoverljivost i nekolegijalnost, pa ako hoćete i međusobnu mržnju", Marković uzrok tome nalazi u favorizovanju pojedinih lekara od strane državnih organa, uključujući i ministra. Neki su nagrađeni isuviše, dok drugi bivaju potcenjeni i maltretirani. "Pa ne samo to, nego se čine i zakonske izmene radi ličnih interesa pojedinaca" (6).

Vapaj dr Teofila Markovića "Nema, dakle, struke koja nije relativno bolje nagrađena od naše" (6), potvrđuje tezu o istovetnim problemima zdravstvenog sistema Srbije pre sto godina i danas.

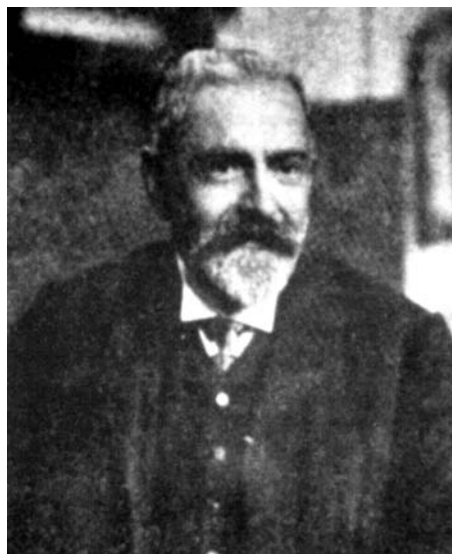
Na kraju svoje diskusije apeluje da se sanitetska struka reorganizuje i modernizuje u novom savremenom duhu, da joj se da "autonomno uređenje", što bi se postiglo samo radikalnim izmenama postojećeg sanitetskog zakona. Takođe je smatrao da bi glavni inicijatori reforme zakona o zdravstvenoj zaštiti trebalo da budu sami lekari.

Doktor Svetozar Marković, koji je bio sledeći diskutant o ovoj tački, uznemiren i uzrujan onim što je čuo od svog kolege dr Teofila Markovića, bio je ponesen duhom nacionalnog romantizma, te je odmah na početku, izneo očekivanje da će sa skupa SLD u Kragujevcu "poleteti svetlost koja bi se izjednačila onoj moćnoj luči, koja je 1804. godine poletela iz ovog okruga i oslobodila Srbiju" (6).

Kritikujući sanitetski zakon, dr Svetozar Marković, iznosi anomalije srpskog zdravstvenog sistema. "Posvednevno dolazi nam do ušiju kako se jednoj sirotici, jednom siromahu kaže: *Ako hoćeš da ti se otvore vrata bolnička, metni u šaku 20 banaka, pa dođi!!! Nemaš li 20 banaka, ti slobodno umri van državne bolnice!!!?*" (6) On slikovito kaže da su pojedine bolnice u Srbiji, a on će i na sudu moći dokazati koje, pretvorene u privatne dućane "čijim lekarima država daje platu i velike ordene, a bolesnici, ako hoće da se leče, moraju dobro da plate te državne činovnike u državnim kućama!" Savremena situacija u zdravstvu Srbije vrlo je slična nekadašnjoj. Lekari svedeni na minimalne zarade, naterani su da hrane korpuciju i da se pretvore u čiste trgovce ("bolnice su pretvorene u privatne dućane"). Uznemirujući je podatak da je Srbija 2007. na četvrtom mestu po stepenu korupcije u zdravstvu, posle Tadžikistana, Maroka i Moldavije (7).

Marković je naveo i primer Vranjske okružne bolnice koja se nalazi u pograničnom području i koja "izgleda jadno i žalosno". On je ovu bolnicu uporedio sa trapom, jer ona ima nešto "što nema kod drugih

bolnica koje su takođe rđave; imate jedan zid, koji prelazi visinu prozora" te su bolničke sobe mračne, bez dovoljno sunčeve svetlosti. "U toj istoj bolnici nema propisanog nužnika, već se za taj posao bolnica služi jednim buretom, koje se, pošto se napuni prosipa u bliskoj blizini bolnice, da bi varošani i bolesnici imali prijatan miris!..." (6) On razloge ovakvog stanja vidi u neradu visokih državnih činovnika, koji umesto da sprovede zakon vode isključivo računa o interesima pojedinaca.

Dr Ilija Kolović

U nastavku sednice dr Ilija Kolović, kragujevački lekar, narodni poslanik i senator dao je konstruktivan predlog. Napomenuo je da je izrada novog sanitetskog zakona složen i mukotrpan posao koji može trajati i dve tri godine. Predložio je formiranje posebnog odbora koji će se pozabaviti izradom novog zakona, jer "kada smo saglasni svi da treba sanitetski zakon da se menja, onda ostanimo pri tome i razmislimo o tome, sa kojim ljudima možemo taj posao uzeti u rad, ne tražeći da taj posao trkom radimo, pa ako treba kakava pomoć tim ljudima da idu na stranu da izučavaju te sanitetske stvari, učinimo i to, samo da dođemo do sanitetskog zakona onakvog kakav nam treba pri današnjem dobu" (6).

Naglašavajući da je zdravstveno stanje u narodu vrlo rđavo, dr Dimitrije Antić, nalazi uzrok u zastarelosti postojećih zakonskih propisa, "jer je za to vreme medicinska nauka, a naročito higijena i bakteriologija, naparavila veliki napredak. Ali, po mome mišljenju, to rđavo stanje zdravlja u našem narodu ne leži samo u tim defektima i nesavršenstvu našeg sanitetskog zakona, već leži u neizvršenju ni ovog sad postojećeg sanitetskog zakona" (6). Tako je sve do danas, jer tipičan srpski problem je nepoštovanje i nesprovođenje zakona od onih koji bi baš trebalo da ga

poštuju i sprovode. Zakoni nisu ni danas garancija za naša očekivanja!

Doktor Hranislav Joksimović zamera svojim kolegama narodnim poslanicima "da se vrlo malo govori u Narodnoj skupštini o našim stvarima." Kako objasniti i tu podudarnost sa savremenim političkim događajima u srpskoj skupštini? "Treba, dakle, kazati ministru: Dajte nam samo više para pa će odmah da se oseti boljitak, npr. država da odredi godišnje 50-60.000 din. Na pomoć okruzima i srezovima, koji bi podigli jednu ambulantu ili bolnicu. Na taj i druge načine bi se mogle mnoge korisne stvari da izvedu" (6).

Neposredno pre završetka sastanka srpskih lekara u Kragujevcu "Lekarsko društvo na svome trideset petom godišnjem skupu, dovoljno obavešteno, donosi rezoluciju da je u interesu narodnog zdravlja nužno odmah pristupiti reviziji sadašnjeg sanitetskog zakona" (6).

U septembru 1909. na XXXVII godišnjem skupu SLD razvila se nanovo živa diskusija o važećem zakonu o zdravstvenoj zaštiti. Iako se 1907. na kragujevačkom sastanku krenulo u pokušaj reformi, dve godine docnije one nisu otišle dalje od "Vladanovog zakona". Još uvek se raspravljalo o njemu, jer reforme nisu ni započete, a kamoli sprovedene. I ovoga puta srpski lekari su bili odlučni, jedinstveni i spremni da što pre reformišu zastareli zakon o zaštiti zdravlja naroda. Stavovi su usaglašeni, pogotovo posle diskusije dr Mite Nikolića, inspektora saniteta u Ministarstvu unutrašnjih dela: "Gospodo, ja sam tvrdo uveren da mi svi kao lekari i kao Srbi, koji smo uvereni da budućnost srpskog naroda ne leži u topu i pušci - nego u produktivnosti našoj i da mi svi lekari i Srbi treba da težimo i tražimo da se stvore najpovoljniji uslovi za čuvanje narodnog zdravlja" (3). Oduševljenje i spremnost srpskih lekara za brzim promenama splasnula je već sutradan kada na nastavak sednice dolazi pukovnik dr Lazar Genčić, načelnik saniteta srpske vojske. Odmah se javio za reč, jer je morao "replicirati" Miti Nikoliću. Za Genčića je najvažnije da srpska vlada sprovede "preuređenje naše vojne snage" dodavši: "Juče sam imao prilike da čujem od g. dr Mite Nikolića, inspektora Saniteta, da budućnost našeg naroda ne leži u topu i pušci. Ja sam obrnutog mišljenja i uveren sam da mi svi isto osećamo, da naša budućnost leži u topu i pušci. I ovom prilikom mi moramo našu vojsku što bolje da naoružamo" (3). Negiravši tako već usaglašene stavove od prethodnog dana, potpuno je poremetio i onemogućio dalji razvoj zdravstvene zaštite u Srbiji. Posle ovoga, kao da su sva očekivanja lekara, članova SLD i celokupne javnosti, pala u vodu i kao da se izgubila ona energija, pokazana na skupu u Kragujevcu.

Balkanski ratovi, a zatim Prvi svetski rat prekinuli su dalji rad i anagažovanje srpskih lekara na promeni

Pukovnik dr Lazar Genčić

zakona zdravstvene zaštite naroda. "Vladanov zakon" važio je još neko vreme i u Kraljevini SHS.

Posle Drugog svetskog rata, u socijalističkoj državi, takođe, stalno su sprovedene reforme postojećeg zdravstvenog sistema.

Krajem pedesetih godina prošlog veka započete su reforme u zdravstvu gde bi osnovu sistema zdravstvene zaštite trebalo da čini lekar opšte medicine ili specijalista opšte medicine. Lekar opšte medicine biće "takav zdravstveni stručnjak, koji će umeti savremenu medicinsku nauku da sintetizuje... i primenjuje na dobrobit zdravlja naših građana" (3). Prema ocenama iz toga vremena, a te ocene možemo uzeti sa rezervom, između ostalog i zbog jednopartijskog društvenog sistema, reforme sistema zdravstvene zaštite uspešno su ostvarivane. Dakle, pedeset godina nakon velikog skupa SLD u Kragujevcu 1907. opet su kragujevački lekari bili na čelu započetih reformi zdravstva u Srbiji. Iz Podružnice SLD Kragujevca, na samom početku primene novog sistema zdravstvene zaštite u Srbiji, sledio je izveštaj u tipično socrealističkom maniru: "Ponosni smo što je naš lekarski kadar bio pionir u sprovođenju novih organizacionih mera zdravstvene zaštite i prvi primio na sebe nimalo lak zadatak, da krči put i bude uzor ostalim zdravstvenim organizacijama Srbije, da za nepunu godinu dana potpuno osamostalimo zdravstvenu stanicu kao samostalnu jedinicu i približimo je našem radnom čoveku grada i sela" (3). Tada se govorilo o "procesu koji će proizvoditi zdravlje", a na Trećem kongresu lekara Srbije 1959. godine šef zdravstvenih stanica Kragujevca dr Slava Jelić istakao je "da procent broja obolelih osoba pokazuje tendenciju stalnog opadanja, a sve to i pored ukidanja privatne lekarske delatnosti" (3).

ZAKLJUČAK

Pre sto godina, pa do današnjeg dana, sve je izgleda ostalo na pokušajima reforme zakona o zdravstvenoj zaštiti. Uvek je nešto bilo preče i važnije od reformi u zdravstvenom sistemu Srbije. Nekada to su bili aneksiona kriza u Bosni i Hercegovini (1908), Balkanski ratovi (1912-1913), zatim je nastupio Veliki rat, a "Vladanov zakon" je i dalje bio važeći.

Balkanski ratovi, a zatim Prvi svetski rat prekinuli su dalji rad i anagažovanje srpskih lekara na promeni zakona zdravstvene zaštite naroda. "Vladanov zakon" važio je još neko vreme i u Kraljevini SHS.

Reforme sistema zdravstvene zaštite vršene su i u periodu tzv. socijalističke izgradnje i razvitka naše zemlje. Ostaje pitanje koliko su i te reforme bile delotvorne radi poboljšanja pružanja zdravstvenih usluga stanovništvu. Ocene o rezultatima tih reformi uglavnom su olako izricane i to uvek u superlativu, što je bilo u skladu sa socijalističkim uređenjem jednopartijske države. Ima se utisak da od tada, pa za narednih pedeset godina, nije došlo do suštinskih, stalno najavljivanih potencijalnih reformi u srpskom zdravstvu. Ali, takođe, valja priznati da je sistem zdravstvene zaštite krajem osamdesetih godina prošlog veka, u potpunosti uništen, zbog propasti državnih institucija, ali i korupcije koja je zahvatila zdravstvo.

Bilo kako bilo, kao da su Genčićeve reči nekad, bile proročanske, jer se i dvadeseti vek završio u znaku "puške i topa", a dvadeset prvi započeo kosovskim pitanjem. Pitanja zdravlja nacije gurnuta su, ima se utisak, kao i pre sto godina, na tanku marginu, spram nekih drugih tema o integritetu i suverenitetu države.

LITERATURA

1. Vuković Ž. Kragujevac i Crveni krst u XIX veku. In: 130 godina Crvenog krsta Kragujevca. Kragujevac: Gradska organizacija Crvenog krsta Kragujevca; 2006. p.63-70.
2. Političke vesti. Istok 1877; 153(7):2
3. Vuković Ž. Srpsko lekarsko društvo 1872-2002. Istoriografija zdravstvene zaštite. Prilozi za istoriju. Beograd: Samizdat; 2002.
4. Vuković Ž. Naši medicinari. Medicinski časopis 1998; 37(1-2): 36-7.
5. Dimitrijević S. Izveštaj o radu hirurškog odeljenja kragujevačke okružne bolnice. Srp Arh Celok Lek 1898; 26(3): 130-1.
6. XXXV glavni godišnji skup Srpskog lekarskog društva. Srp Arh. Celok. Lek. 1907; 35(12): 548-86.
7. Agencija Beta. Srbija na četvrtom mestu po stepenu korupcije u zdravstvu. Politika 2007; 104(33737): 12.